

בדרך קודמיו ולמכור את הקרקעות לנוכרי, גם לאחר קום המדינה. דרך זו כבר נסללה ע"י גדולי הפוסקים בדורות הקודמים, ולמרות בעיותיה עדיף ללכת בה מאשר לסלול דרך חדשה שאף היא לא נקייה מבעיות.

מאותה סיבה של חשש שיש "לחשוש לפרצות הדור משום חמדת לצון" הוא שולל את ההצעה שהזריעה תיעשה תחת חופה נידת או ע"י שניים (פסקים וכתבים ת"ג סי' מז סוף אות ה; לדעתו כשם שבשבת שנים שעשאוה פטורים, כך גם בשביעית. ^{אוצר החכמה} אם כי לענ"ד יש להבחין בין שבת לשביעית. בשבת האיסור מוטל על האדם לכן שנים שעשאוה פטור. אך בשביעית הארץ צריכה לשבות. ומבחינתה היא נעבדת ע"י שנים באותה מידה שהיא נעבדת ע"י אחד, עיין שבת ג ע"א).

למרות שקום המדינה עורר ספקות חדשים באשר להיתר המכירה, הרבנות הראשית המשיכה בדרך זו בהעדר אלטרנטיבה טובה יותר. אולם אין ספק שקום המדינה מחייב וגם מאפשר חיפוש אלטרנטיבות מהודרות יותר.

ז. עידן חדש?

בשיחה אישית שהייתה לי עם הגר"ש אלישיב שליט"א בשמיטת תש"מ הוא שיבח את עמדתו ההלכתית בנושא זה של הגרי"א הרצוג יחד עם זו של קודמו הרב קוק. אלא שהייתה לו בקורת קשה על מה שנעשה בשמיטת תש"מ. אם הבנתי נכון את דבריו, האילוצים שהיו בשמיטות הקודמות הצדיקו את הצורך במכירה, לעומת שינוי המצב לדעתו בשמיטת תש"מ. על ההבדלים בין השמיטות השונות ועל הצורך ההכרחי עדיין בהיתר המכירה בחלק מהענפים גם היום, עמדתי במאמר שפורסם ב"הצופה" (שבת שירה יא בשבט תשס"ח).

אולם למרות הצורך ההכרחי להשתמש עדיין בהיתר המכירה בענפים מסוימים, בפרט באלו שעיקרם מיועד ליצוא, אין להפטיר כדאשתקד. מרן הרב קוק וממשיכיו הרבנים הראשיים לישראל חתרו תמיד לצמצם את היתר המכירה ולהמירו בפתרונות טובים יותר. כבודם של הראשונים מחייב למלא את צוואתם לא לקפוא על השמרים ולחתור לשיפור משמיטה לשמיטה במגמה להגיע לשמיטה מושלמת. הכלים הממלכתיים שבידי המדינה מאפשרים – וממילא גם מחייבים – לחפש פתרונות משוכללים יותר.

חוק השמיטה שהתקבל בכנסת השתא בשנת השישים למדינה – ביוזמתו של ח"כ הרב יצחק לוי – יכול לפתוח פתח חדש לשמירת השמיטה במדינת ישראל.

הרב יהודה הלוי עמיחי

היתר מכירה למי ולמי

- א. הנימוק המרכזי למכירה – טובת הישוב אח"ח 1234567
- ב. מה פשר הטעם "טובת הישוב"?
- ג. טובת ישראל ולא פיקוח נפש
- ד. הפסד וחיי הישוב
- ה. מה משמעות הטעם "חיי הישוב"?
- ו. חיזוק ותוספת בהיתר המכירה
- ז. מי משמט ומי מוכר
- ח. נוסח היתר המכירה
- סיכום

בזמן האחרון העלו מספר רבנים את השאלה האם הרב קוק זצ"ל היה עושה היתר מכירה עבור יהודי מחלל שבת? מחלל שבת עובר באיסורי תורה – מדוע נתאמץ להצילו מאיסור שביעית דרבנן? ובפרט שהרבנות המוכרת "מסתבכת" עם איסור "לא תחנם"?

א. הנימוק המרכזי למכירה – טובת הישוב

בעל ישועות-מלכו והרב קוק זצ"ל במספר תשובות ואגרות חזרו על כך שההיתר מבוסס על מכירה לזמן, בשל איסור "לא תחנם", אולם כתבו זאת בתורת צירוף. כך כתב הרב קוק (משפט כהן סי' נח): "מסתבר שכיון שיסוד הדבר הוא לטובת הישראל לא אסרה תורה, ובפרט שידוע הוא שלא תישאר הקרקע בידו של נכרי ואחרי השביעית יחזור וימכרנה לישראל זה שלקחה ממנו, י"ל דלא שייך האיסור בכהאי גוונא". וכפל הדברים (משפט כהן סי' סא): "כיוון שאין הכוונה כי אם טובת ישראל, כמו שהבאתי מדברי הלכות ארץ ישראל, יש לסמוך על כל פנים לעניין מכירה לזמן".

ונשאלת השאלה מדוע לא מספיק הנימוק של מכירה לזמן שהרי החינוך (מצוה שלט) כתב: "ואם התנה עם הגוי להחזירה מותר למוכרה לו", ומשמע שזה היתר גמור.

יש לדון במכירה לזמן: א. האם מפקיעה מקדושת הארץ? ב. האם אין בה "לא תחנם"? הרב קוק (משפט כהן סי' סה) כתב שמכירה לזמן היא מכירה